

JOURNALISM

УДК 159.9

ЗОВНІШНЄ ОФОРМЛЕННЯ ВИДАНЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Вишневська Галина Богданівна,

к. філол. н., ст. викладач

Собчук Тетяна Володимирівна

студентка

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

м. Тернопіль, Україна

Роботу присвячено основним теоретичним засадам стосовно тенденцій художньо-технічного оформлення науково-популярних видань в Україні. Виконано аналіз книг, відповідно до дизайну.

Виокремлено типологічні характеристики та специфічні особливості, окреслено ключові терміни. Описано специфіку редакційно-видавничого опрацювання видань та сучасні форми втілення. Проаналізовано художньо-технічне оформлення та поліграфічне виконання науково-популярних видань психологічної тематики українських видавництв.

Ключові слова: обкладинка, палітурка, корінець, дизайн, колір, видання.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що вивчення сучасних тенденцій в оформленні книг допоможе підвищити якість створення і друку науково-популярних видань, зробить їх доступнішими для суспільства та допоможе збільшити його естетичний, культурний та науковий розвиток.

Мета роботи полягає у визначенні сучасних тенденцій в художньо-технічному оформленні науково-популярних книжкових видань, що сформувалися на видавничому ринку в Україні. Об'єктом дослідження є

художньо-технічне оформлення книжкових видань науково-популярної літератури. Питання оформлення видання в усі часи привертало увагу науковців та, особливо, практиків. Серед дослідників художньо-технічного оформлення друкованих видань слід відзначити: Б. Валуєнка, С. Гавенко, Ю. Легенького, В. Шевченко.

Книжкова обкладинка — перше, на що звертає увагу потенційний читач. Вона комунікує за допомогою різних елементів, таких як: покриття, колір, дизайн, шрифт і безпосередньо впливає на кінцевий вибір. Створити хорошу книгу — великий творчий крок для автора, поета чи вченого. Але видати книгу, щоб люди хотіли читати її, отримувати естетичне задоволення від художнього оформлення — велика й клопітка праця, що заслуговує людської поваги і щирої вдячності.

Сучасна видавничо-поліграфічна галузь розвивається відповідно з цільовою аудиторією та читацьким призначенням видання, рисами її змісту. «Розглядаючи книгу, як спосіб поліграфічного виконання варто враховувати усі компоненти для її виготовлення. Матеріали, які знаходяться в книзі, її читацьке призначення є головним чинниками, що впливають на внутрішнє оформлення книги та зовнішній вигляд. Оскільки зовнішність видання справляє на потенційного читача істинне враження. З першої зорової оцінки видавничий продукт може або привернути до увагу себе або всупереч цьому зовсім не зацікавити читача» [3, с. 108].

Книга — це головне джерело пізнання. Безумовно, технічний прогрес створив нові джерела інформації — наприклад, електронні підручники, але саме книжкою можна послуговуватися, без будь-яких додаткових технічних гаджетів і при тому одержати повну естетичну насолоду, щонайбільше якщо її досконало видано. Книжкова справа почала розвиватися разом із розвитком людства, реалізуючи в собі його головні досягнення і відповідаючи установам того чи іншого історичного часу. Книга, як матеріал, виготовлений в галузі виробництва, має предметну форму, яка виділяється своєрідністю й особистістю компонентів, які характерні для кожного історичного інтервалу

часу. Впливає на найпотаємнішу сферу людської індивідуальності — світ духовний. Під впливом видання у кожної людини формуються різні ідеї, думки, образи, які в процесі буття продукують загальне знання, яке дає крок до нового витку в розвитку соціальної свідомості [1, с. 16]. Близько століття тому, книги друкувалися іншим способом, не таким, як сьогодні. Верстальники, редактори, типографи, художники вручну оздоблювали зовнішній вигляд видання. Причому наповнювали не лише малюнками, а й різними камінцями, використовували традиційні узорі.

Обкладинка і палітурка — обов'язкові елементи книги, що мають два покликання. Перше, вони скріплюють аркуші, убезпечують їх від пошкодження, бруду і будь-яких інших зовнішніх чинників чим роблять видання витривалішим. Друге, дають індивіду першу загальну інформацію про книгу. Читачеві впадають у око зовнішні елементи, коли розглядає книжкові стелажі у магазинах чи бібліотеках. Від цього враження залежить, чи познайомитися читач докладніше з книгою.

Дослідниця В. Шевченко пояснює, що «зовнішні елементи виконують не тільки інформаційну, але і рекламну функцію. Інформативність зовнішнього оформлення необхідна для оперативного знайомства, пошуку на полиці, письмовому столі. Первісне джерело інформації для читача — титульні дані, анотація, а також ілюстрації та декоративні елементи, розташовані на першій та четвертій боковині палітурки (обкладинки), корінці і суперобкладинці. Характер *рекламності* або *декоративності* зовнішнього оформлення пов'язана зі змістом і призначенням видання, візуально демонструє найцікавіші його фрагменти. Для створення ескізу художник має чітко уявляти тему друкованого твору, його читацьке призначення. Ескіз виконується або у *загальному* вигляді з метою визначити композицію майбутнього видання, або із детальним описом всіх характеристик, включаючи визначення кольорової гами, шрифтове оформлення, композицію розвороту. На заключному етапі роботи елементами зовнішнього оформлення перевіряють пропорції, яскравість поліграфічного виготовлення оригіналу, кольори, що важко відтворюються, суміщення фарб

при друкуванні» [9, с. 365]. Люди завжди оцінюють зовнішній вигляд. І книги, з привабливими обкладинками, виділяються не лише через візуальну красу, вони можуть бути одним із першочергових інструментів продажу.

Сьогодні, коли видавництва випускають сотні і навіть тисячі книг щороку, виділитися в цьому потоці — не так вже й просто, а навіть важко. Відмінна обкладинка може вплинути на те, чи буде книга набирати попиту серед читачів і активно продаватися, або ж ніхто не зверне на неї уваги і перемістять у відділ уцінених видань. Дизайнери книжкових обкладинок та палітурок працюють в різних техніках і стилях, намагаючись знайти спосіб, як найефективніше привернути увагу читача.

Відомий художник-дизайнер книжкових обкладинок С. Гавенко, стверджує: «З точки зору графічного дизайну, по-справжньому успішна книга повинна бути як комерційно успішною, так і красиво оформленою. На ранніх етапах створення зовнішнього вигляду видання, багато дизайнерів часто роблять помилку, ставлячи свої дизайнерські інтереси вище потреб книги. Дизайнери повинні «дозволяти книзі визначати дизайн», адже обкладинка підтримує і відображає суть книги графічним зображенням, більше від неї нічого не потрібно» [4, с. 137]. Три чверті інформації людина сприймає візуально і книжка підтверджує цю закономірність. Йдеться, насамперед, про обкладинку та оформлення книжки в загальному. Саме вони, часто-густо, стають причиною покупки, або відмови від неї. Існує така думка, що «продається назва й обкладинка, а не зміст книжки. Якщо не йдеться про автора-бренд, то успіх книжки залежить від дизайнера, тобто від точної постановки задачі та контролю за виконанням. Обкладинка — це така сама упаковка, як і для будь-якого іншого товару. Вона має значення і для зберігання того, що всередині, і для пояснення, а також для його просування, реклами. Тобто обкладинка має привертати увагу, приваблювати, спонукати взяти книжку в руки — і її купити» [5, с. 73].

Колір обкладинки налаштовує читача на певний лад і враження. Використання різних текстур і поєднань кольорів може надати заголовку книги

чудового естетичного вигляду. А невдале колірне рішення — навпаки, зробить текст складним для розуміння. Зовнішні елементи дають попереднє уявлення про зміст видання. Від них залежить перше враження читача, викликане бажанням купити видання і його прочитати. Тому видавництва приділяють багато уваги оформленню.

Отож, розглянемо художньо-технічне оформлення аналізованих нами раніше видань. Першим прикладом виступає книга Жан-Франсуа Марміона «Чому люди тупі?» [7]. До зовнішніх елементів видання належать: обов'язкові — обкладинка та необов'язкові — корінець, форзац. Оформлення книги гротескне, тобто поєднання фантастичного, реального і карикатурного. Зіставлення реального з нереальним створює органічну єдність. Привертає увагу і викликає цікавість, вияв пізнавальних потреб людини. Також, використаний геометричний стиль, що являє собою поєднання елементів, які розташовані хаотично. Представлений за допомогою ліній і кругів різних розмірів.

У дизайні поєднано два основних кольори — оранжевий та сірий. Переважає перший (оранжевий), що одразу потрапляє у кругозір читача. Характеризує зрілість особистості. Найсприятливіший для психологічного впливу. Колір радості, задоволення, сили та енергії. Позитивно впливає на психіку людини, знімаючи напругу в негативних ситуаціях. Сірий, в свою чергу, розвиває психологічні людські здібності. Сприяє очищенню думок і звільняє від тривоги. Колір спокійний, допомагає людині все обдумати і прийняти правильне рішення. Такі поєднання кольорів налаштовують читача на глибокий зміст видання, оскільки обидва впливають на психологічні емоції. Людина одразу розуміє якого спрямування книга. Корінець видання скріплює блок зошитів між собою за допомогою ниток прошитих з додатковим шматком марлі. Його форма пряма, при згинанні утворює невеликий отвір між обкладинкою. Його висота дорівнює висоті видання, а ширина — товщині блоку зошитів. Корінець задрукований. На ньому вказано назву видання, видавництва і його логотип та зазначено авторство. Такий варіант оформлення вигідний для

пошуку книги у книгарні чи у бібліотеці. Читач з легкістю може орієнтуватися серед безліч інших варіантів.

Наступна книга «Ігри у які грають люди» Еріка Берна [2]. До зовнішніх елементів належать: обкладинка, корінець, форзац. Оформлення книги не привертає особливої уваги і представлене у класичному стилі, де переважають темні кольори. Створює ефект неживого і штучного. На обкладинці представлено поєднання чотирьох кольорів: чорний, білий, червоний та блакитний. Наймасштабніший саме чорний. Викликає загадковість і несе в собі прихованість. Він, створює ілюзію, що все не так погано, як здається. Білий, в свою чергу, робить логічний контраст, характеризуючи повну свободу можливостям. Підкреслює рівність, відкритість і всилає світлу віру.

У меншому обсязі представлений червоний, що уособлює певну могутність та волю до перемоги. Створює ефект ворожості і заставляє людей насторожитися під час небезпеки. Колір, що привертає увагу. На противагу цьому, використаний блакитний, що налаштовує на безпечність і надійність, не сприяє розвитку уяви. Дозволяє людині відгородитися, бути поза межами суспільства, таким чином збільшує власний простір для мрій і сподівань.

Таке поєднання протилежних кольорів: білий — чорний і червоний — блакитний розкриває зміст книги, показуючи, усі «ігри» і варіанти їх вирішення у різних життєвих ситуаціях. Впливає на емоційний стан читача та налаштовує на глибокі роздуми над прочитаним.

Корінець видання скріплює блок зошитів між собою за допомогою двох різних видів ниток: грубою і тонкою, прошитих зі шматком тканини. Його форма заокруглена, повторює згин книги. Висота на 5 міліметрів з обох сторін вища від висоти видання, а ширина дорівнює товщині блоку зошитів. Корінець повністю задрукований. На ньомуказано авторство, назву видання та логотип видавництва. Такий варіант є поширеним серед книгодрукування, полегшує знаходження книги серед великого потоку, виконує пошуково-естетичну функцію.

Ще один приклад для аналізу — «Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта» Ірвіна Ялома [10]. До зовнішніх елементів видання належать: один із обов'язкових — обкладинка та два із необов'язкових — корінець і форзац. На обкладинці зображено людину якій невідомий вкладає у голову знання та досвід. Представлена книга у стилі рисунку контурів. Тонкі лінії не лише детально передають вигляд особистостей але й середовище в якому вони перебувають: у одній кімнаті без виходу. Передає відчуття та емоційний стан автора. Також використано на фоні легкий ефект мармуру, що надає виданню стриманості і самодостатності.

Зосереджено в основі три кольори: білий, червоний і чорний, серед яких домінує найсвітліший. Асоціюється зі спокоєм і врівноваженістю думок. Вказує на свою багатофункціональність, оскільки гармонійно поєднується з усіма іншими кольорами. Символ душевної легкості і людської чистоти. Червоний же впливає на свідомість і має такий же вплив на поведінку і настрій. Наділяє людину відчуттям впевненості в собі та у майбутньому. Формує якості лідера. Чорний, в свою чергу, виявляє бунт і нестримність але людина до цього приходить не сама, а їй це хтось нав'язує. Показує депресивний стан людини на обкладинці і спонукає читача допомогти вирішити проблеми у житті.

Поєднання таких трьох кольорів можна вважати класичним, де обрано один основний і два додаткових. У цій тріоді, створюють загальну картину цілісності. Привертає увагу своєю «чистотою». Корінець видання скріплює блок зошитів між собою за допомогою ниток, прошитих із тканиною. Його форма пряма, не повторює згин книги. Висота з двох сторін вища від загальної висоти видання, але ширина дорівнює товщині блоку зошитів. Корінець задрукований. Зазначено логотип видавництва, назву видання та вказано авторство. Що корисно для читачів, зменшує час пошуку потрібного видання.

Інша аналізована книга Віктора Франкла — «Людина в пошуках справжнього сенсу» [8]. До зовнішніх елементів видання відносяться: обов'язкові: обкладинка та необов'язкові: корінець, форзац. На обкладинці зображено пташку, яка сидить на колючому дроті. Викликає моторошні емоції

але багатообіцяюче майбутнє. Уособлення життєвого досвіду автора і переконує читача в тому, що одразу коли знаходиш справжній сенс життя то отримуєш сили, щоб з легкістю подолати усі випробування.

Видання представлене у основних двох кольорах — синій і червоний та додаткових — чорний і білий. Найбільшу площу займає синій, що створює передумову для глибокого роздуму над життям, ніби дає людині поштовх до знаходження істини. Читач повинен все систематизувати і привести до ладу усі свої позитивні і негативні емоції. Червоний, в свою чергу, протирічить спокою і спонукає задуматись, що існують проблеми з якими необхідно боротися. Чорний та білий робить контраст, зберігаючи цілісність видання. Таким чином створюється максимізація та спрощення бачення. Чорний та білий говорить про психічний тиск. Така палітра кольорів одночасно насторожує і, навпаки, заспокоює, дає читачеві самому вирішити свій настрій. Корінець видання скріплює блок зошитів між собою за допомогою ниток прошитих з додатковим шматком марлі. Його форма пряма, при згинанні утворює невеликий отвір між обкладинкою, не повторюючи вигинів. Його висота дорівнює висоті видання, а ширина — товщині блоку зошитів.

Корінець задрукований, де вказано основні відомості: назву видання, видавництва і його логотип та зазначено авторство. Такий спосіб, друкування на корінці книги, корисний для пошуку під час купівлі. Форзац видання зі щільного паперу, для скріплення блока сторінок з обкладинкою. Його формат не дорівнює формату розвороту. Форзац у виданні задрукований, білого кольору із ілюстрацією червоного паперу.

Наступна аналізована книга «Живи на повну!» Джима Лоера та Тоні Шварца [6]. До зовнішніх елементів видання належать: обкладинка, корінець, форзац, стрічка-закладка.

Оформлення обкладинки зображено у русі, що додає живого вигляду та енергії. Викликає позитивні емоції, що стимулюють до змін, така й основна ціль видання. Використано кольорову палітру з трьох кольорів: жовтий, вогняний та білий. Перше місце посідає — жовтий. Він являє у собі людські

риси: розум та доміантність, допомагає сконцентруватися. Символізує інтуїцію і кмітливість. Білий викликає позитивні асоціації, початок нового і справедливого. Вогняний, в свою чергу, налаштовує людину на спрямування лише вперед до поставленої цілі і мети. Відрізняється від інших кольорів силою волі і запалом. Загалом кольори поєднані між собою вдало і створюють гармонію розуму, світлого майбутнього та логічних дій. Корінець видання скріплює блок зошитів за допомогою ниток прошитих з марлею. Його форма пряма, висота дорівнює висоті видання, а ширина — товщині блоку зошитів. Корінець задрукований із вказання назви, логотипу та автора.

Формат форзацу менший від формату розвороту. У виданні використаний «свій форзац», тобто перший і останній аркуш приклеєно до обкладинки. Такий форзац у виданні незадрукований, із білого паперу. Книга призначена для повільного читання з перервами, тому у виданні використана стрічка-ляссе, приклеєна до корінця книжкового блоку. Вона полегшує користування та продовжує термін придатності. Матеріал стрічки шовковий, білого кольору. Довжина її перевищує розмір видання на 5 сантиметрів.

Отже, можна визначити наступні ознаки:

- поєднання кольорів налаштовують читачів на зміст видання;
- конструкція зовнішнього оформлення суцільнокрита;
- приклеювання палітурки до форзацу здійснюється по всій поверхні;
- висота корінця дорівнює висоті видання, а ширина — товщині блоку зошитів;
- корінець задрукований, де вказано назву видання, видавництва і його логотип та зазначено авторство;
- у дорожчих виданнях присутні додаткові елементи: стрічка-ляссе та резинка, яка може виконувати функції закладки.

Книги призначені для повільного читання з перервами для глибокого розуміння того, що закладено в основу видань. Варіанти їх оформлення вдало підібрані. Вважаємо, що читач з легкістю може орієнтуватися серед безлічі

інших варіантів за допомогою корінця, обкладинки або ж кольорової гамми. Видання є впізнаними серед інших своїх конкурентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасенко О. Читання як об'єктивний чинник розвитку книжкового ринку України. Київ : Наукова думка. 2008. С. 15–17.
2. Берн Е. Ігри, у які грають люди. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 256 с.
3. Валуєнко Б. Деякі проблеми сучасного мистецтва технічної книги. Київ : Книгознавство, 1982. С. 107–110.
4. Гавенко С. Методологічні проблеми дизайну книги як техніко-естетичної системи. Книгознавча концепція культури книги: до історичних джерел формування. Львів : Аз-Арт, 2002. С. 135–137.
5. Легенький Ю. Дизайн: культурологія та естетика. Київ : Наукова думка, 2000. 187 с.
6. Лоер Д., Шварц Т. Живи на повну! Харків : Vivat, 2018. 256 с.
7. Марміон Ж-Ф. Чому люди тупі? Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2020. 240 с.
8. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 160 с.
9. Шевченко В. Художньо-технічне редагування. Київ : Паливода, 2010. 516 с.
10. Ялом І. Ліки від кохання та інші оповіді психотерапевта. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2017. 416 с.